

A guru szerepe egy multi-guru társadalomban

**Hṛdayānanda dāsa
Goswami**

Az „Alapítvány az amerikai családokért” nevű civil szervezet, mely a „szekták” tevékenységét kíséri figyelemmel, s tájékoztatja róluk a közvéleményt, 1999. május 15-én az Amerikai Egyesült Államokban, a Minnesota állambeli St. Paulban tartotta éves tanácskozását. A tanácskozás egyik vitafórumán az ISKCON észak-amerikai kommunikációs vezetője, Anuttama dāsa és jogi tanácsadója, Rādhā dāsī is jelen volt. A szervezet évente kétszer megjelenő folyóirata, az ISKCON Communications Journal (ICJ) 1999. decemberi számában leköszölte a fórum jegyzőkönyvét. A folyóirat egyik olvasója, a kiváló indológus, Rahul Peter Das a szerkesztőségnek írott levelében kifejtette Anuttama dāsa néhány kijelentésével kapcsolatos álláspontját. A szerkesztők engem kértek fel arra, hogy reagáljak a felmerült kérdésekre. Az alábbiakban közlöm Anuttama eredeti nyilatkozatát, Dr. Das ezzel kapcsolatos reagálását, és végül a saját észrevételeimet.

Anuttama dāsa nyilatkozata

Az ISKCON új. Szervezeti problémáink nagy része abból adódott, hogy – különösen az első években – az ISKCON legtöbb tagja megtért nyugati fiatal volt. A szervezet a megfelelő érettség és struktúra híján sebezhetőnek bizonyult a túlkapásokkal és a hatalommal való visszaélésekkel szemben.

A másik problémát, vagy ha úgy tetszik, feszültséget a tekintély, a vezetés kérdése jelentette számunkra. A legtöbb indiai vallási tradícióban a hagyományos modellt egy hierarchikus szervezet jelenti, ahol egyetlen személy, a *guru* vagy *ācārya* kezében összpontosul a hatalom. Röviddel halála előtt tanítóm, Prabhupāda létrehozott egy több tagból álló vezető testületet (Governing Body Commission, röviden GBC), amelynek az volt a feladata, hogy felügyelje az ISKCON szervezetét. 1977-ben bekövetkezett halála után egy sor probléma adódott azokkal a legfőbb, személyesen kiválasztott vezetőkkel, akiket Prabhupāda *guru*vá nevezett ki. Heves vita alakult ki a szervezet és azon egyének között, akik azt hangoztatták, hogy mivel *guruk*, a GBC fennhatósága rájuk nem érvényes.

Ez a vita évekig elhúzódott. Sokan azzal érveltek, hogy a hagyomány értelmében a *guru* a tekintély, az isteni tekintély megfellebbezhetetlen letéteményese. Ezt az elvet a hindu vallási eszme több helyen is egyértelműen alátámasztja. Szervezetünk sokat küzdött azért, hogy a mi mozgalmunkban senki se kerülhessen e vezető testület fölé, s hogy a különféle részterületek közötti egyensúly megmaradjon. A szervezet 1986-ban jó néhány reformot foganatosított, az ISKCON zsargonban „zonális *ācārya* rendszerként” ismert struktúra korlátozása érdekében. 1999-ben az éves nemzetközi közgyűlés újabb határozatokat fogadott el,

melyek lehetővé tették a hatáskörök és kiváltságok még pontosabb értelmezését a vezető pozícióban lévők számára.¹

Dr. Rahul Peter Das válasza

Mindenféle vallástól független kívülállóként – akit ugyanakkor érdekel az ISKCON mint az indiai vallási eszme egyik irányzatának képviselője – teológiai problémát látok Anuttama dāsának a tekintély és vezetés kérdéséről megfogalmazott nyilatkozatában.

Ma már természetesen közhelynek számít, hogy sok indiai vallási hagyományban, beleértve az újabb keletűeket is, mint amilyen az Ānanda Mārga, nincs különbség a legfelsőbb/isteni elv és a *sad-guru* között, ahol az utóbbi az előbbinek testet öltött megnyilvánulása. Ez az önök hagyományában is nyilvánvaló (ld. Caitanya).

A kívülálló számára úgy tűnik, az ISKCON vonzereje sok követő számára abban rejlik, hogy ezt az elvet Prabhupādára alkalmazzák, akiről az ember jogosan állíthatja, hogy az ISKCON-on belül hasonló személyiség, mint Caitanya (még egyszer hangsúlyozom, hogy ez a kívülálló véleménye, amit azonban az ISKCON-ban hangoztatott és publikált anyagok nagy része illetve az ikonográfia is megerősít).

Ismeretes, hogy az ilyen háttérrel rendelkező vallási mozgalmakban (az indiai szufizmus jó példa erre) a tekintély gyakran ezen isteni jellegnek egy másik hús-vér lényre, igen gyakran az eredeti *guru* leszármazottjára való átruházásaként jelenik meg (a materiális átruházás itt igen lényeges). Ez egy olyan hatalmi forma, melynek semmi köze az idézett oldalakon említett világi, nyugati demokratikus elvekhez. Szerintem tehát itt nem demokráciáról és hasonlókról van szó, hanem egy alapvető teológiai tanról, és nagyon érdekelne, hogy az ISKCON-on belüli „reformerek” hogyan hidalták át ezt a problémát.

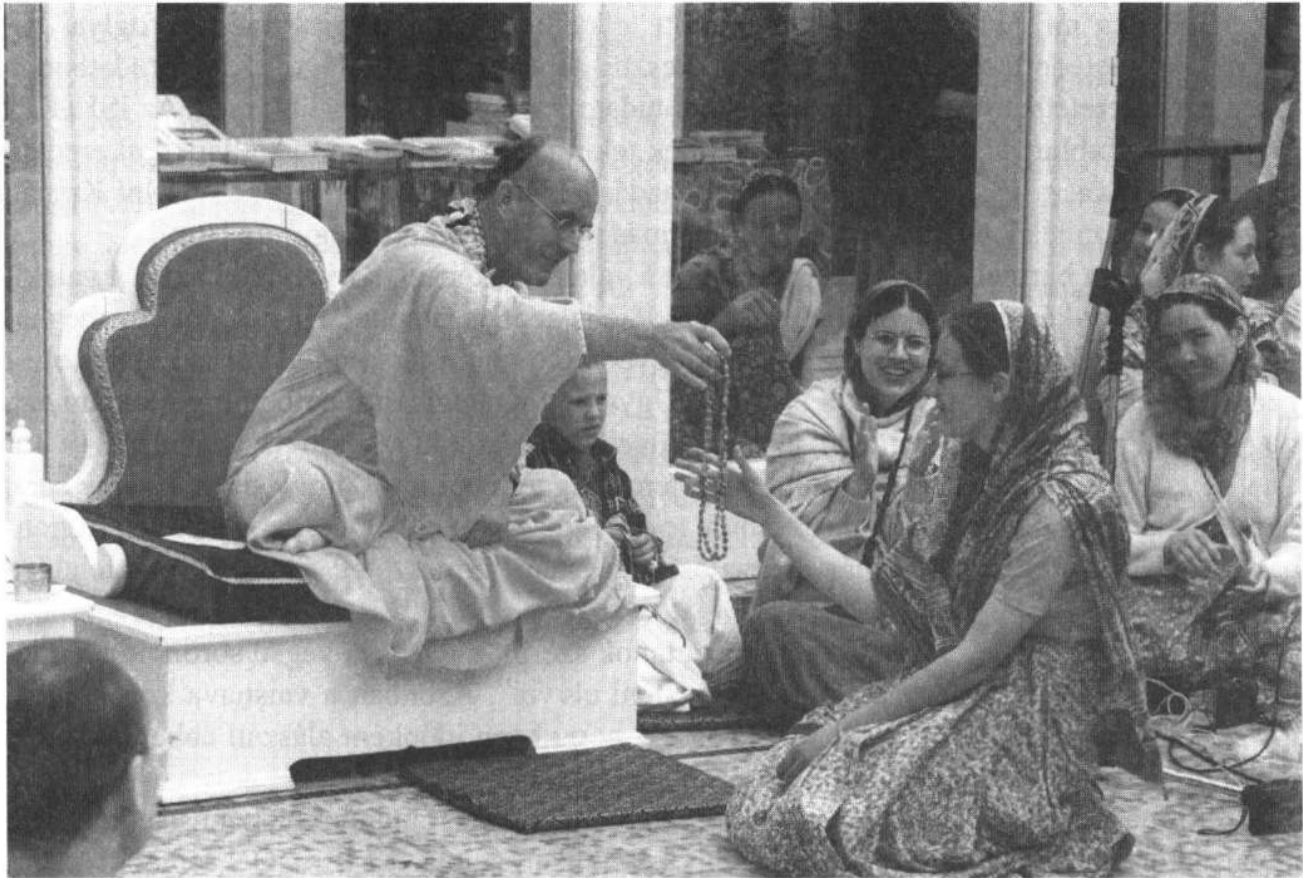
Hṛdayānanda dāsa Goswami válasza

Ne felejtjük el, hogy Anuttama dāsa egy szektaellenes kongresszuson szólalt fel. Ezek a csoportok mindig is nagy aggodalommal figyelték azt az általuk „szektás” sajátosságnak tartott jelenséget, amikor egy halandó vezetőt követői abszolút tekintéllyel ruháznak fel, aki esetleg később visszaélhet az effajta hatalommal. Anuttama tehát megpróbálja biztosítani a hallgatóságot arról, hogy az ISKCON hathatós lépéseket tett annak érdekében, hogy a *guru* hatalmát alárendelje egy testületi, adminisztratív tanácsnak, a GBC-nek. Anuttama ugyanakkor azt is kiemeli, hogy „sokan azzal érveltek, hogy a hagyomány értelmében a *guru* a tekintély, az isteni tekintély megfellebbezhetetlen letéteményese”. Sőt, azt is elismeri, hogy a *guru* abszolút helyzetét „a hindu vallási eszme több helyen is egyértelműen alátámasztja.” Ennek ellenére azonban „szervezetünk sokat küzdött azért, hogy a mi mozgalmunkban senki se kerülhessen a vezető testület fölé, s hogy a különféle részterületek közötti egyensúly megmaradjon.”

A nyilvánvaló probléma nagyvonalakban a következő:

1. A hindu hagyomány minden jel szerint abszolút hatalmat ad a *gurunak*.
2. Az ISKCON megtagadja a *gurutól* ezt a fajta hatalmat.
3. Az ISKCON mégis azt állítja magáról, hogy a hinduizmus hiteles része.

Das nyomban észrevette ezt a problémát; az alábbiakban egyenként válaszolok levelének három fő felvetésére.

Rahul Peter Das:

Ma már természetesen közhelynek számít, hogy sok indiai vallási hagyományban, beleértve az újabb keletűeket is, mint amilyen az Ānanda Mārga, nincs különbség a legfelsőbb/isteni elv és a sad-guru között, ahol az utóbbi az előbbinek testet öltött megnyilvánulása. Ez az önk hagyományában is nyilvánvaló (ld. Caitanya).

Hṛdayānada dāsa Goswami:

Az, hogy az ember *sad-guruja* (lelki tanítómestere) azonos a „legfőbb/isteni elvvel” egy ontológiai állítás, amely a lét természetét is érinti. Indiában a vezető vedāntisták – Śaṅkara, Rāmānuja és Madhva – közötti nagy teológiai viták éppen a létezés természetének egymással vetélkedő ontológiai állításai körül folytak. Más szóval, a nagy vedāntisták az *upaniṣadok* abszolút létezője: a *brahman*, „a legfőbb/isteni elv” valamint a pszichikai és fizikai testekbe zárt egyéni lelkekkel teli anyagi világ között fennálló kapcsolat természetéről vitatkoztak.

Csak részben igaz az az állítás, hogy a Caitanya-hagyományban „nincs különbség a legfelsőbb/isteni elv és a *sad-guru* [a hiteles lelki tanítómester] között”. Śrī Caitanya a *bhedābheda-tattva* ontológiai tanát, az Isten és a Rajta nyugvó megszámlálhatatlan egyéni lélek egyidejű „azonosságát és különbözőségét” hirdette. Śrīla Prabhupāda kifejti, hogy az egyéni lelkek minőségileg azonosak Kṛṣṇával azaz Istennel, mennyiségileg azonban különböznek Tőle. Más szóval tudatunk eredeti, tiszta állapotában minőségileg egyenlő Isten tudatával, de míg Isten tudata végtelen, addig a miénk parányi.

Jelenleg mi, akik „feltételekhez kötött lelkeként” az anyagi természet foglyai vagyunk, egy befedett, tisztátalan tudaton keresztül tapasztaljuk a világot, Kṛṣṇa-tudatban, a tiszta istenszeretben azonban eredeti, isteni tudatosságunkat tapasztaljuk meg. Az ISKCON tagjai Śrīla Prabhupādát felszabadult léleknek tekintik, aki szilárdan megállapodott eredeti, tiszta tudatában, s így képes vegyítetlen odaadással, átlátszó közegként képviselni Kṛṣṇát. Egy olyan tiszta lélek tehát, mint Śrīla Prabhupāda, két értelemben „egy” az Úrral:

1. Ahogy bármely hiteles képviselő azt a valakit jelképezi, s ily módon azzal a valakivel azonos, akit képvisel, Isten hiteles képviselője is azonos Istennel. Ha például egy meghatalmazott ügynöknél veszem meg a repülőjegyemet, a repülőtársaság akkor is köteles elfogadni azt, ha az ügynök tévedett a javamra. Ugyanígy Kṛṣṇa is tiszteletben fogja tartani azt, hogy Śrīla Prabhupāda kijelentette: komoly követői elérik majd a lelki felszabadulást.

2. Ahogy fent említettük, minden élőlény, függetlenül attól, hogy tiszta-e vagy sem, ontológiai értelemben minőségileg egynek tekintendő Istennel. Egy olyan tiszta lélek azonban, mint Śrīla Prabhupāda, már megvalósította isteni természetét, és annak megfelelően cselekszik.

Itt jegyzem meg, hogy egyes monista tanok szerint a *guru*, és végső soron minden lélek, minden tekintetben egy a „legfelsőbb/isteni élvel”. Azonban a vaiṣṇava közösségek, így a gauḍīya vaiṣṇavák² is, jóllehet elismerik, hogy Isten időnként alászáll ebbe a világba, többnyire hevesen cáfolják az efféle monista kijelentéseket.

Természetesen léteznek olyan csoportok is, melyek egyfajta monoteizmusban hisznek, ugyanakkor azt állítják, hogy *gurujuk* az egy Isten inkarnációja. Az ISKCON semmi ilyesmit nem állít Śrīla Prabhupādával kapcsolatban. Sőt, 1970-ben Śrīla Prabhupāda maga zárta ki azt a négy vezető tanítványát, akik azt merték állítani, hogy ő Isten. Erről Satsvarūpa dāsa Goswami hiteles életrajzában, a *Śrīla Prabhupāda-līlāmṛtában* olvashatunk.

Általánosságban elmondhatjuk, hogy az ISKCON tagjai azért követik hűen Śrīla Prabhupādát, mert Isten tiszta képviselőjének tartják, s így biztosak abban, hogy ha neki örömet szereznek, azzal a Legfelsőbb Úrnak is örömet szereznek. Azoknak, akik szorgalmasan végzik a Kṛṣṇa-tudat lelki gyakorlatait, ez nem pusztán elmélet vagy hit, hanem egy valóságos, mindennapi tapasztalat.

Rahul Peter Das:

A kívülálló számára úgy tűnik, az ISKCON vonzereje sok követő számára abban rejlik, hogy ezt az elvet Prabhupādára alkalmazzák, akiről az ember jogosan állíthatja, hogy az ISKCON-on belül hasonló személyiség, mint Caitanya (még egyszer hangsúlyozom, hogy ez a kívülálló véleménye, amit azonban az ISKCON-ban hangoztatott és publikált anyagok nagy része, illetve az ikonográfia is megerősít).

Hṛdayānada dāsa Goswami:

Kétségtelen, hogy az emberek számos okból csatlakoznak az ISKCON-hoz. Sőt, a *Bhagavad-gītāban* (7.16)³ az Úr Kṛṣṇa is kijelenti, hogy az emberek négyféle szándékkal fordulnak Felé: hogy enyhülést találjanak a szenvedéseikre, hogy meggazdagodjanak, hogy kielégítsék a kíváncsiságukat, s végül, hogy elnyerjék a végső bölcsességet.

Feltehetően azonban mindazok számára, akik Istent keresik – függetlenül attól, hogy ezt milyen indítéktól vezérelve teszik –, nagyon is lényeges, hogy mennyire hiteles az a valaki, aki összekapcsolja őket Istennel. Ebben az értelemben az ISKCON-*bhakták* azon meggyőződése, hogy Śrīla Prabhupāda egyedülálló módon képes tisztán képviselni Istent, valóban impozáns. De, még egyszer hangsúlyozom, ebből semmi esetre sem következik, hogy Śrīla Prabhupādát monista értelemben Istennek tartanak. Sőt, a vaiṣṇavák ennek épp az ellenkezőjét vallják: valaki minél alázatosabban meghódol a Legfelsőbb Úr előtt, annál tisztábban képes szolgálni és képviselni Őt. Az ISKCON-*bhakták* tehát pontosan azért „istenítik” Śrīla Prabhupādát, mert teljesen meghódolt Istennek, ami – s ezt Śrīla Prabhupāda nem győzte elégszer hangsúlyozni – elengedhetetlen feltétele annak, hogy valakiből *guru* lehessen.

„Hangsúlyozom – mondja Das professzor –, hogy ez a kívülálló véleménye.” Azt mondhatjuk tehát, hogy a „kívülálló véleménye szerint” nem csupán egy teológiai elv Śrīla Prabhupādára való „alkalmazása” az, ami sokak számára vonzó, hanem inkább az a közvetlen tapasztalat, amit az ISKCON-*bhakták* szereztek Śrīla Prabhupāda lenyűgöző képességéről, melynek révén követőit az Úr Kṛṣṇához tudja vezetni.

Rahul Peter Das:

Ismeretes, hogy az ilyen háttérrel rendelkező vallási mozgalmakban (az indiai szufizmus jó példa erre) a tekintély gyakran ezen isteni jellegnek egy másik hús-vér lényre, igen gyakran az eredeti guru leszármazottjára való átruházásaként jelenik meg (a materiális átruházás itt igen lényeges). Ez egy olyan hatalmi forma, melynek semmi köze az idézett oldalakon említett világi, nyugati demokratikus elvekhez. Szerintem tehát itt nem demokráciáról és hasonlóról van szó, hanem egy alapvető teológiai tanról, és nagyon érdekelne, hogy az ISKCON-on belüli „reformerek” hogyan hidalták át ezt a problémát.

Hṛdayānada dāsa Goswami:

Das professzor itt több kérdést is felvet, melyekre igyekszem sorjában reagálni. Először is, utal a *gururól* az utódokra való tekintély-átruházás általános gyakorlatára. Bármikor is kerüljön szóba az isteni tekintély átadásának kérdése, a vaiṣṇavák általában az Úr Kṛṣṇának a *Bhagavad-gītāban* (4.1–3) található leírását idézik a *paramparāról*, azaz a tanítványi láncolatról, amely magával az Úrral kezdődik. Az Úr Kṛṣṇa itt kijelenti: azért döntött úgy, hogy elbeszéli ezt a transzcendentális tudást Arjunának, mert Pāṇḍu középső fia a híve (*bhakta*) és a barátja (*sakha*) is egyben. Az Úr Kṛṣṇa a *Gītāban* másutt is (13.19) kijelenti: „Teljességében csak híveim (*mad-bhakta*) érthetik meg ezt [az isteni tudást], s így elérhetik az Én természetemet.”⁴ Nem lenne nehéz a vaiṣṇava irodalom hatalmas tárházából más bizonyítékokat is találni arra, hogy egy tanítványt lelki tulajdonságai, és főleg feltétlen istenszeretete teszi alkalmassá arra, hogy *guru* legyen, nem pedig valamiféle misztikus rokoni kapcsolat. Ha a mindnnapi, világi oktatást nézzük, egy jó tanítvány ott is megkapja a lehetőséget arra, hogy maga is tanárrá váljon, nem csupán a tanár gyermeke.

Das azt is megemlíti, hogy a *guru* tekintélye „gyakran” a *guru* gyermekére (esetleg egy másik rokonra) száll.

A *Śrīmad Bhāgavatam* 11.1.5 verséhez írott magyarázatomban Śrīla Prabhupāda lelki tanítómesterét, Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākurát idéztem, aki ugyanezekhez a versekhez fűzött kommentárjában közvetlenül és részletesen kitér arra a kérdésre, mi történik akkor, ha valaki lelki tekintélyét egyik leszármazottjára ruházza. A vers egy beszélgetés részeként hangzik el egy, az Úr Kṛṣṇa életének vége felé bekövetkezett híres eseményről, melynek során az Úr családja, a Yadu-dinasztia tagjai szinte kivétel nélkül mind elestek egymás kezétől egy testvércsatában. Az alábbiakban ismertetem az ezekhez a versekhez fűzött, Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura kommentárján alapuló magyarázatomat:

Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura egy igen fontos megállapítást tesz a verssel kapcsolatban. Azt állítja, hogy mivel a Legfelsőbb Úr, Kṛṣṇacandra szándékai mindig tökéletesek, biztos, hogy az egész világ legnagyobb javát szolgálta, amikor a *brāhmaṇák* átka ürügyén elpusztította a családját. Ezzel kapcsolatban Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura rámutat egy párhuzamra Śrī Caitanya Mahāprabhu kedvteléseiből, aki maga Kṛṣṇa, saját *bhaktája* képében.

Az Úr Caitanya első teljes kiterjedésével, az Úr Nityānanda Prabhuval, valamint az Úr Advaita Prabhuval együtt jelent meg. A vaiṣṇava *ācāryák* mindhárom személyiséget – Caitanya Mahāprabhu, Nityānanda Prabhu és Advaita Prabhu – a *viṣṇu-tattva* kategóriába tartozónak tekintik, ami az Istenség Legfelsőbb Személyiségének teljes értékű helyzetét jelenti. Isten e három személyisége megértette, hogy a jövőben egyenes ági leszármazottaiknak meg nem érdemelt elismerésben lesz részük, s mivel ez önteltté teszi majd őket, súlyos sértéseket fognak elkövetni azok ellen, akik valóban vaiṣṇava *guruk* és az Urat képviselik.

Minden élőlény a Legfelsőbb Úr parányi része, ahogy azt a *Bhagavad-gītā* is kijelenti. (*mamaivamaṁśah*). Eredetileg mindenki Isten gyermeke, de kedvtelése érdekében az Úr kiválaszt néhány arra érdemes élőlényt, akiknek megengedi, hogy a rokonaiként születhessenek meg. Előfordulhat azonban, hogy azok az élőlények, akik az Úr rokonainak közvetlen leszármazottaiként születnek meg, helyzetük miatt büszkévé válnak, s félreértik az egyszerű emberek tömjénezését. Azzal, hogy a kelleténél nagyobb figyelemben részesülnek, elterelhetik a többiek figyelmét a lelki fejlődés valódi elvéről, azaz arról, hogy a tiszta *bhakta* előtt kell meghódolni, aki az Urat képviseli. A *Bhagavad-gītā* tizenkettedik fejezetének utolsó nyolc versében egy leírást találunk azokról a tiszta *bhaktákról*, akiknek az Úr megengedi, hogy *ācāryák*, azaz az emberiség lelki vezetői legyenek. Más szóval pusztán az, hogy valaki az Úr Kṛṣṇa családjában született meg, még nem teszi az illetőt alkalmassá arra, hogy lelki tanítómester legyen, hiszen a Gītā kijelenti: *pitāham asya jagataḥ*, azaz minden élőlény mindörökké Isten családjának a tagja. Kṛṣṇa így szól a *Bhagavad-gītā*-ban: *samo 'ham sarva-bhūteṣu na me dveṣyo 'sti na priyaḥ*: „Mindenkivel egyenlően bánok: senki sem az ellenségem, senki sem a bizalmas barátom.” Ha az Istenség Legfelsőbb Személyiségének látszólag van is konkrét családja – a Yadu-dinasztia –, az ilyen látszólagos család csak Isten kedvtelése érdekében tett különleges elrendezés, melynek célja, hogy vonzza a feltételekhez kötött lelkeket. Amikor Kṛṣṇa alászáll, közönséges ember módjára cselekszik, hogy az élőlények számára vonzóvá tegye kedvteléseit. Kṛṣṇa tehát úgy viselkedett, mintha a Yadu-dinasztia a családja volna, valójában azonban minden élőlény a családjához tartozik.

A hétköznapi emberek azonban, mivel nem értik a lelki tudás magasabb rendű elveit, könnyen elfelejtik, hogy valójában mik is egy hiteles lelki tanítómester ismérvei, s ehelyett a megérdemelnél nagyobb jelentőséget tulajdonítanak azoknak az embereknek, akik az Úr „családjában” születtek meg. Śrī Caitanya Mahāprabhu ezért kiküszöbölte ezt az akadályt a lelki felvilágosodás útján, mégpedig úgy, hogy nem hagyott maga után utódokat. Bár Śrī Caitanya Mahāprabhu kétszer is megházasodott, gyermektelen maradt. Nityānanda Prabhu, aki szintén az Istenség Legfelsőbb Személyisége, saját fiának, Śrī Virabhadrának egyetlen vér szerinti gyermekét sem fogadta el. Ugyanígy az Úr Advaita Ācārya is elűzte a társaságából az összes fiát, Acyutānandát és két másikat kivéve. Acyutānandának, Advaita Ācārya hűséges fiai közül a legfőbbnek nem

volt utóda, az Úr Advaita hat fia közül három pedig letért az odaadás útjáról, amiért apjuk kitagadta őket. Más szóval, Caitanya Mahāprabhu megjelenése nem sok lehetőséget biztosított a vér szerinti családi vonal folytatására, ami úgyis csak zavart okozott volna a későbbiekben. A vér szerinti utódokkal szembeni tisztelet elve – mely a *smārták* elképzeléseivel rokon – nem alkalmas arra, hogy olyasvalaki a magáévá tegye, aki a Védákból valóban megértette a legfelsőbb igazságot.

Más *ācāryák*, azaz lelki tanítómesterek szintén ezt példázták a maguk családjában. Szeretett lelki tanítómesterünk, Ő Isteni Kegyelme A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, aki e *Śrīmad Bhāgavatam* sorozat nagyszerű szerzője, tiszta *bhakták* családjában született, s már gyermekkorától megmutatkoztak rajta a tiszta odaadó szolgálat jelei. Śrīla Prabhupāda végül eljött a nyugati országokba, s azáltal, hogy az egész világon elterjesztette a Kṛṣṇa-tudat mozgalmát, tanúbizonyságát adta páratlan lelki hatalmának. Röpké néhány év alatt a védikus filozófia több mint ötven vaskos kötetét fordította le. Tetteiből kitűnik, hogy az Úr messzemenően felhatalmazott képviselője volt. Ennek ellenére családjának tagjai, habár mindannyian Kṛṣṇa *bhaktái*, nem gyakorolták olyan szinten az odaadó szolgálatot, hogy külön figyelmet érdemeljenek az ISKCON tagjai részéről. A Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Szervezetének tagjai számára az lenne a természetes, hogy a legnagyobb tiszteletben és imádatban részesítsék Śrīla Prabhupāda közvetlen családtagjait. De mivel Kṛṣṇa elrendezéséből ezek a családtagok nem állnak a tiszta odaadó szolgálat szintjén, az ISKCON tagjai csekély figyelemre méltatják őket, és inkább azokat imádják, tekintet nélkül a születésükre, akik valóban magukon viselik a lelkileg fejlett vaiṣṇavák tulajdonságait. Vagyis a születés nem képezheti a tiszteletreméltóság feltételét, még akkor sem, ha valaki magának az Úrnak vagy egy *ācāryának* a családjában születik meg, a mindennapi gazdag vagy tudós családokról nem is beszélve.

Indiában van egy *nityānanda-vamśa* nevű csoport, akik azt állítják magukról, hogy az Úr Nityānanda közvetlen leszármazottai, s ezért a legnagyobb tisztelet illeti meg őket, tekintettel az odaadó szolgálatban elért helyzetükre. Ezzel kapcsolatban Śrīla Prabhupāda a következőket írja *Az odaadás nektárja* ötödik fejezetének elején: „A középkorban az Úr Caitanya csodálatos társának, az Úr Nityānandának az eltávozása után a papság egy bizonyos rétege Nityānanda leszármazottjának kiáltotta ki magát, tagjai pedig „*gosvāmī*-kasztnak” nevezték magukat. Ezenkívül azt is kijelentették, hogy az odaadó szolgálat gyakorlása és terjesztése kizárólag az ő kasztjuk – a Nityānanda-vamśa – kiváltsága. Így aztán egy ideig gyakorolhatták jogtalan hatalmukat, mindaddig, amíg Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura, a gauḍīya vaiṣṇava *sampradāya* nagy *ācāryája* teljesen porrá nem zúzta elképzelésüket. Egy darabig kemény harcot vívott velük, végül azonban győzelmet aratott. Mostanra már helyesen az a gyakorlat honosodott meg, hogy az odaadó szolgálat nem korlátozódik egy bizonyos osztályra. Emellett mindazok, akik odaadó szolgálatot végeznek, a legkiválóbb *brāhmaṇák* szintjén állnak. Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura küzdelme tehát, melyet ezért a mozgalomért vívott, győzelemmel végződött. Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura állásfoglalása alapján most már a világ, sőt az univerzum minden részéről bárki gauḍīya vaiṣṇavává válhat.”

A lelki tudás lényege tehát az, hogy minden élőlény, tekintet nélkül az életben elfoglalt jelenlegi helyzetére, eredetileg a Legfelsőbb Úr szolgálója, az Úr küldetése pedig az, hogy az összes ilyen elbukott lelket visszatérítse a helyes útra. Múltbéli helyzetétől függetlenül bárki, aki hajlandó újra meghódolni a Legfelsőbb Úr vagy hiteles képviselője lótuszlábai előtt, képes magát megtisztítani azáltal, hogy szigorúan tartja magát a *bhakti-yoga* szabályaihoz és elveihez, s ezáltal úgy cselekszik, mint a legelölkelőbb *brāhmaṇa*. Az Úr közvetlen leszármazottai azonban azt gondolják magukról, hogy birtokában vannak ősük jellemének és helyzetének. Így hát a Legfelsőbb Úr, aki az egész világmindenség, és legfőképp *bhaktái* jóakarója, megzavarja saját leszármazottainak ítélőképességét, mégpedig olyan ellentmondásos módon, hogy kiderüljön, ezek a leszármazottak letértek az odaadás ösvényéről, s az Úr képviselőjének valódi ismérve, nevezetesen az Úr Kṛṣṇa akarátanak való vegyítetlen meghódolás marad a legfőbb ismérv.

Végül Das azon kijelentéséhez fűzök néhány megjegyzést, miszerint a mindennapi hindu hagyományban az isteni tekintély átadásának „semmi köze az idézett oldalakon említett világi, nyugati demokratikus elvekhez.”

Először is szeretném megjegyezni, hogy az ISKCON nem követi a népszerű „jacksoni” demokrácia elveit, hanem egy idősebb vezetőkől álló testületre bízta a végső irányító hatalmat. Hagyományosan az irányító testület tagjai jelölik ki az új tagokat, s ennél fogva indokoltabb lenne „oligarchiának” titulálni ezt a rendszert, – mely kifejezést a jelenkori társadalom némileg negatív előjellel használ. Az igazságoz hozzátartozik, hogy az ISKCON-on belül is egyre erősödik az a vonulat, mely azt szorgalmazza, hogy még a GBC tagjait is az általuk felügyelendő lelki közösségek idősebb tagjai válasszák meg. Sőt, az ISKCON legnagyobb közössége, mely Észak-Amerikában, a floridai Alachuában található, nemrégiben kijelentette, hogy szándékában áll saját GBC-képviselőt választani, akinek a nemzetközi GBC vagy ad, vagy sem szavazati jogot.

A fő kérdés azonban továbbra is a következő: képes-e a „hindu” vagy a „védikus” *guru* hitelesen működni egy irányító testület felügyelete alatt, függetlenül attól, hogy azt miképpen hozták létre? Én amellet fogok érvelni, hogy bizonyos mértékig képes. Érvelésemet a védikus kultúra vázlatos áttekintésére alapozom, melynek során a „védikus” szót a hagyományos, nem pedig a tudományos értelemben használom.

A legfontosabb vaišņava szentírások, a *Śrīmad Bhāgavatam* és a *Bhagavad-gītā*, valamint olyan alapművek, mint a *Mahābhārata*, kijelentik, hogy a világegyetem valami olyasmi, amit én „kozmosz falunak” neveznék. A kozmosz fontos személyiségei nemcsak ismerik egymást, de tudnak is egymásról, és rendszeresen érintkeznek egymással. Vagyis a mennyei istenek, a félisteni *gandharvák* és *apsarasok*, a mennyei „rosszfiúk” – az *asurák*, a *daityák* és a *dānavák* –, a földi emberek, a nagy *nāga*-kígyók stb. mind-mind közelről ismerik egymást és rendszeres kapcsolatot tartanak fenn egymással. E „kozmosz falun” belül létezik egy mindenki által tiszteletben tartott viselkedési norma, amit *dharmának* neveznek. A teista vaišņavák természetesen azt állítják, hogy a *dharma* „Isten törvénye”, de még a derék ateisták, sőt néha még a démonok is felismerik a *dharma* erejét és az *adharma* veszélyeit. Az én álláspontom az, hogy a *guru*, ahogy az ősi szentírások ábrázolják, e *dharma* uralta kozmosz falun belül, illetve annak javáért tevékenykedik.

Itt különbséget kell tennünk az „egyszerű” *guru* és az *ācārya* között. A Monier-Williams-féle szanszkrit szótár a következő meghatározást adja az *ācārya* szóra: „aki ismeri és tanítja az *ācārat*, azaz a szabályokat; lelki vezető vagy tanító.” A hindu hagyományban az ember a saját lelki tanítómesterét is szólíthatja *ācāryának*, de a kifejezést egy másik, tágabb értelemben is használják, azoknak a nagy tanítóknak a jelölésére, akik India vallási kultúrájának sorsát meghatározták. Ebben az értelemben nevezik a nagy Śaṅkarát Śaṅkarācāryának, a kiváló Rāmānuját Rāmānujācāryának, Madhvát Madhvācāryának, Vallabhát Vallabhācāryának stb.

Rūpa Gosvāmi a Śrīla Prabhupāda tolmácsolásában megjelent *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* című művében különbséget tesz *guru* és *ācārya* között. A hatodik fejezetben Rūpa Gosvāmi a *bhakti-yoga* egyik „alapelveként” említi „az előző *ācāryák* (tanítók) lábnyomainak követését, a lelki tanítómester utasítása alapján”. A „nagy *ācāryát*” tehát abban az értelemben különbözteti meg a lelki tanítómestertől (a *gurutól*), hogy a *guru* a nagy *ācāryák* által lefektetett tanítás programja szerint vezeti tanítványát. A hinduizmus évszázadok óta így működik.

Sőt, a *Mahābhāratában* a nagy *ācāryák* esetenként még változtathatnak is a *dharmán*,

amint azt Śukrācārya tette, aki megparancsolta, hogy a *brāhmaṇák* többé ne igyanak alkoholt (*Mahābhārata* 1.71.52–5), vagy Śvetaketu, aki törvénybe iktatta, hogy a nők számára legyen kötelező a monogámia (*Mahābhārata* 1.113.15–20).

A módosítások azonban még ebben a két példában is csak az erkölcsi szabályokat érintik, mivel még az *ācāryák* sem változtathatják meg a *sanātana-dharmát* (az örök *dharmát*). A *Śrīmad Bhāgavatam* nyolcadik énekének tizenkilencedik fejezetében például arról olvashatunk, hogy ugyanaz a Śukrācārya, aki az ivásra vonatkozó új törvényt hatályba léptette, elvesztette *ācārya*-státusát, amikor arra utasította tanítványát, Bali Mahārāját, hogy ne engedelmeskedjen a Legfelsőbb Úrnak, aki Vāmanaként jelent meg előttük.

Visszatérve kozmikus falunkra, láthatjuk, hogy még a nagy *ācāryáknak* is engedelmeskedniük kell Isten törvényeinek, a „hétköznapi” *gurukról* nem is beszélve, s még egy tanítvány is leleplezheti a *guru* elhajlását, ahogy azt Bali esetében láttuk. Ennek az elvnek egyértelmű megerősítését találjuk Bhīṣma Yudhiṣṭhirához intézett szavaiban, a *Mahābhāratában* (12.57.7):

*guror apy avaliptasya kāryakāryam ajānataḥ
utpatha-pratipannasya parityāgo vidhīyate*

„Még egy *gurut* is el lehet utasítani, ha beszennyeződött, nem tudja, mit szabad és mit nem, vagy letért a jó útról.”

A *guror api* kifejezés, melynek jelentése: „még egy *gurut* is”, minden bizonnyal a hagyomány szerint a lelki tanítót megillető magas pozícióra utal.

Van itt még egy dolog, amiről szintén nem szabad elfeledkeznünk. Śrīla Prabhupāda mindig azt a hagyományos nézetet tanította, hogy három tekintélynek kell szentesítenie a kapott lelki tanítást: a *gurunak*, a *sādhunak* és a *śāstrának*, azaz az ember saját *gurujának*, más szenteknek és a szentírásoknak. A *guru* tehát ellenőrző és összehangoló szerepet tölt be a kultúrában belül.

Śrīla Prabhupāda ezt az ellenőrző és összehangoló funkciót a GBC létrehozásával intézményesítette, ami valójában egy idősebb vaiṣṇavákból, az ISKCON *sādhuiból* álló testület. Tapasztalataink szerint időnként előfordult, hogy egyes *guruk* eltértek az ISKCON lelki normáitól, az idősebb *bhaktákból* álló nagyobb testület azonban képes volt az ISKCON-t alapvetően sínen tartani. A szunnita iszlámban és számos más történelmi vallási hagyományban a hívek közössége tölti be ugyanezt a szerepet.

Gondolatmenetemet azzal zárom, ami egyértelmű kellene hogy legyen, de gyakran mégsem az, nevezetesen, hogy az útról két irányba is le lehet térti. Vagyis az ISKCON számára az is valós veszélyt jelenthet, hogy a közelmúltban tapasztalt botrányos elbukások elkerülésére tett túlzott erőfeszítéseiben olyannyira sterilizálja és korlátok közé szorítja a *guru* pozícióját, hogy az teljesen eljellegtelenedik, és többé már nem képes a közösség javát szolgáló, valódi lelki erőként funkcionálni.

Tavaly egy kétségbeesett apa levelében arról számolt be, hogy hajadon lánya „összeköltözött” egy fiatal *bhakta*-fiúval, aki az én avatott tanítványom. Arra, kért, utasítsam a tanítványomat, hogy szakítson a lányával. Szomorúan azt válaszoltam, hogy a mai ISKCON-ban a *guru* ugyan kevesebbet árthat, de kevesebbet is használhat, s hogy nem vagyok felhatalmazva arra, hogy ilyen utasítást adjak a tanítványomnak.

Azzal zárom mondandómat, hogy a *guru* a gaudīya vaiṣṇava kultúrában ideális eset-

ben egy olyan lélek, aki meghódolt Kṛṣṇának, s így alkalmas a közösség vezetésére, azáltal, hogy tisztán képviseli az Urat. A *guru* ugyanakkor ontológiai értelemben egy Kṛṣṇával, ahogy minden más lélek is az, de mindig csak mint az Úr alárendelt szolgája. A *Bhāgavatam* kultúrájának kozmikus falujában a *guru*, sőt még a kiváló *ācārya* is csak a *dharma*, a *śāstra* (a szentírás) és az elismert *sādhuk* (szentek) tanítása és példája által meghatározott szabályrendszeren belül tevékenykedhet. Az ISKCON rendszere tehát, amely a *gurut* arra kötelezi, hogy tartsa magát a GBC által meghatározott társadalmi valósághoz, lényegében nem sérti azt a hagyományt, amelyben a Szervezet legitimitása gyökerezik.

JEGYZETEK:

¹ *ISKCON Communications Journal*, VII. évfolyam 2. szám, 1999. december, pp. 43–44.

² Az ISKCON egy *gauḍīya vaiṣṇava* szervezet.

³ *catur-vidhā bhajante mām janah sukṛtino 'rjuna*

ārto jijñāsur arthāhrtū jñānī ca bharatarṣabha

„Ó, Bhāraták legjobbjai! Négyféle jámbor ember kezd hozzá odaadó szolgálatomhoz: a szenvedő, a gazdagságra vágyó, a kíváncsi, és aki az Abszolútról szóló tudás után kutat.”

⁴ A *mad-bhakta*, az „Én hívem” kifejezés a *Gitāban* még hat másik helyen is előfordul: 7.23, 9.34, 11.55, 12.14, 12.16, 18.65.